

Ніколашина Т.І.

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Тихоненко М.М.

учитель української мови і літератури, англійської мови
ОЗ «Кобеляцький ліцей № 2 імені Олеса Гончара
Кобеляцької районної ради
Полтавської області»

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Стаття зосереджена на розгляді впливу мультимедійних технологій у процесі викладання української мови, з акцентом на використанні таких засобів як презентації, анімаційні відео, інтерактивні тести та вебінари. Ці інструменти відіграють ключову роль у забезпеченні доступності та зрозумілості навчального матеріалу, допомагаючи візуалізувати складні мовні структури та процеси, забезпечуючи миттєвий зворотній зв'язок через автоматичну перевірку відповідей і підвищуючи мотивацію студентів через інтерактивність. Окрім того, дослідження показує як застосування таких технологій сприяє розвитку комунікативних навичок, інноваційних здібностей, а також самостійності студентів. Вона також розкриває, як мультимедіа допомагає студентам краще готуватися до серйозних іспитів із фахових предметів, розширюючи їхні мовні горизонти та культурний досвід через доступ до різноманітних онлайн-ресурсів та платформ, що робить навчальний процес більш гнучким і адаптованим до потреб сучасного освітнього середовища.

Ключові слова: українська мова, мультимедійні засоби, презентації, педагогіка.

Nikolashina T. I., Tykhonenko M.M. The use of multimedia tools in teaching the ukrainian language. The article focuses on the impact of multimedia technologies in the process of teaching the Ukrainian language,

with an emphasis on tools such as presentations, animated videos, interactive tests, and webinars. These instruments play a key role in ensuring the accessibility and clarity of educational materials, helping visualize complex linguistic structures and processes, providing instant feedback through automated response checking, and enhancing students' motivation through interactivity. Furthermore, the article demonstrates how the use of these technologies fosters the development of communication skills, innovative abilities, and student autonomy. It also highlights how multimedia supports students in better preparing for major exams, broadening their linguistic horizons and cultural experience through access to diverse online resources and platforms, making the learning process more flexible and adaptable to the needs of the modern educational environment.

Key words: *Ukrainian language, multimedia tools, presentations, pedagogy.*

У сучасному освітньому просторі активно розгортається дискусія щодо підвищення ефективності навчання за допомогою новітніх технологій. Особливо це стосується дисциплін мовно-літературного циклу, зокрема українська мова, де традиційні методики поступово доповнюють або навіть замінюють мультимедійними засобами. Використання мультимедійних технологій у викладанні української мови може значно збагатити традиційний навчальний процес, зробити його більш динамічним та інтерактивним, що сприяє підвищенню мотивації та зацікавленості студентів.

Такий підхід передбачає використання таких різноманітних мультимедійних ресурсів, як відео, аудіо, інтерактивні презентації та віртуальні вправи, які можуть використовуватися для демонстрації мовних феноменів, засвоєння лексичних, орфографічних, пунктуаційних, граматичних норм. Ці засоби забезпечують візуалізацію складних мовних процесів, що особливо важливо при вивченні складних тем з фонетики, орфоєпії, морфеміки, словотвору, морфології, синтаксису. Такий підхід дозволяє викладачеві створювати гнучке та адаптивне освітнє середовище, яке відповідає індивідуальним потребам студентів і динаміці сучасного інформаційного суспільства.

Питання використання мультимедійних засобів у викладанні української мови як іноземної достатньо досліджене у вітчизняній та

зарубіжній літературі. Значний вклад у розвиток теми зробили такі автори, як Г. І. Булаткіна [1], яка висвітлила роль мультимедійних засобів у навчальних закладах України. В. Волошина [2] детально розглянула вплив цих технологій на ефективність вивчення мови. Н. І. Головченко [4] підкреслила значення мультимедіа у професійному розвитку вчителів літератури. В. В. Хижнякова [5] звернула увагу на застосування мультимедіа під час викладання курсу з професійної української мови. Попри достатню кількість літератури з теми, відчувається недостатня систематизація матеріалу, тому наукові дані було зібрано, проаналізовано та представлено відповідно до завдань дослідження.

Мета статті – показати значення та особливості використання мультимедійних засобів у процесі викладання «Практичного курсу усного та писемного мовлення (українська мова)».

На сучасному етапі в освітньому контексті інтерес здобувачів вищої освіти розглядається як найкращий помічник у навчанні. Суголосні з думкою А. Гладких та Т. Шарової, що «впровадження інформаційно-комунікативних технологій у навчальний процес сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, розвиває творчу спрямованість та пізнавальний інтерес студентів» [3, с. 72]. Натомість традиційний метод викладання полягає в тому, що викладач переважно читає лекцію від початку до кінця, використовуючи лише крейду і власне слово. Такий підхід, на нашу думку, є одноманітним і призводить до втрати інтересу до опанування теми, а також до повної апатії.

Успішне навчання полягає не в примусі, а у стимулюванні бажання студентів. Іншими словами, якщо студент не зацікавлений у предметі, то навіть саме уважне пояснення викладача буде марним, тому викладач повинен робити все можливе, аби зацікавити здобувачів вищої освіти темою, проблемою, викликати в них пристрась та ентузіазм до участі в навчальному процесі. Застосування мультимедійних засобів, що включають звуки, зображення, схеми, анімації відео, фільми, може значно підвищити їхній інтерес, а також стимулювати більш активне бажання вивчати українську мову.

Г. І. Булаткіна у своєму дослідженні показує, що для 65% людей важливо візуальне сприйняття інформації під час навчання [1]. Саме тому викладачі, які навчають української мови, активно використовують мультимедійні презентації, у які включають таблиці, схеми, фотографії

та інші візуальні засоби, що робить навчальний матеріал більш доступним і зрозумілим.

У процесі викладання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» В. В. Хижнякова активно використовує мультимедійні технології для урізноманітнення навчальних завдань та в цей процес включає:

- використання мультимедійних презентацій для представлення, повторення, узагальнення та систематизації теоретичного матеріалу;
- застосування мультимедійних технологій для організації практичної мовної діяльності студентів;
- використання мультимедійних засобів у самостійній роботі студентів з курсу;
- застосування мультимедійної інформації як наочного, так й інструктивного матеріалу для опанування мовних норм і практики поза аудиторією [5].

На нашу думку, цей список можна доповнити наступними цілями:

- використання анімаційних відео для демонстрації мовних явищ і винятків: анімації можуть бути використані для візуалізації складних мовних процесів або неправильних уживань, що сприяє кращому їх засвоєнню;
- інтерактивні тести та вправи з автоматичною перевіркою: мультимедійні засоби дозволяють створювати інтерактивні тести, які можуть автоматично перевіряти відповіді учнів та надавати миттєвий зворотній зв'язок, підвищуючи їхню мотивацію і залученість у процес навчання;
- застосування мультимедійних засобів для організації вебінарів та онлайн-конференцій: такі заходи можуть сприяти обміну досвідом між здобувачами вищої освіти різних регіонів або навіть країн, що розширює мовний досвід та обмін культурним надбанням.
- створення мультимедійних довідників: це може включати відеопояснення, ілюстрації та приклади використання слова у різних контекстах, що дозволяє здобувачам освіти сформувати теоретичну і практичну базу, яка може їм для прикладу слугувати в різних життєвих ситуаціях, а також при складанні іспитів з української мови.

Такі доповнення можуть значно підсилити застосування мультимедійних технологій у викладанні курсу «Практичного курсу

усного та писемного мовлення (українська мова)» та зробити процес навчання більш ефективним та адаптивним до сучасних освітніх потреб.

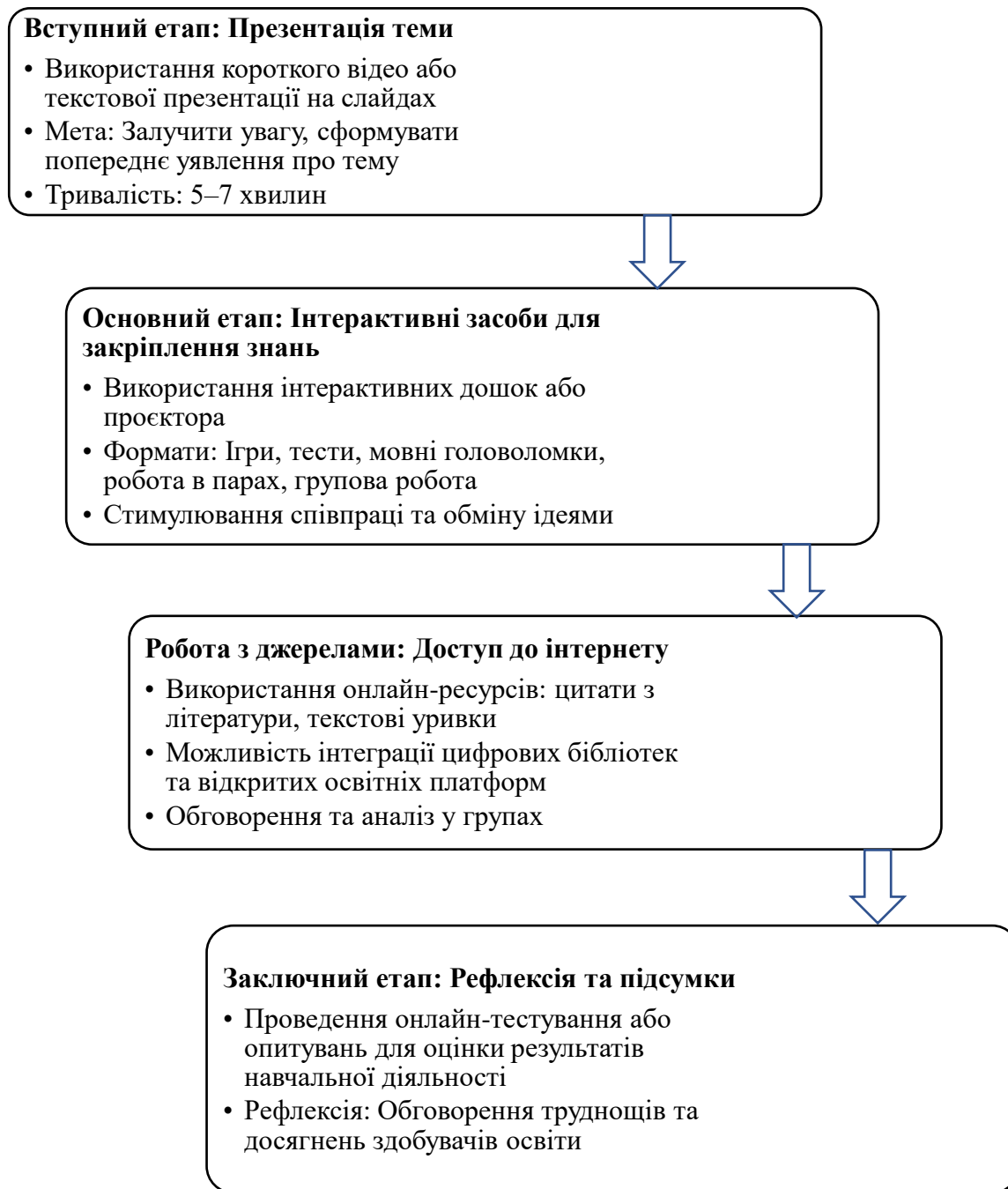

Рис. 1. Етапи проведення заняття з української мови із використанням мультимедійних засобів

1. *Вступний етап: презентація теми.* Викладач може використати коротке відео, яке пояснює ключові поняття теми чи знайомить з культурним контекстом. Це сприяє залученню уваги та формуванню попереднього уявлення про тему. Якщо відео відсутнє, застосовується

текстова презентація на кілька слайдів з короткою інформацією про тему заняття. Тривалість цього етапу не повинна перевищувати 5-7 хвилин.

2. *Основний етап: інтерактивні засоби для закріплення знань.* За допомогою мультимедійного проєктора чи інтерактивної дошки можна продемонструвати гру або тест, які дозволяють закріпити вивчений матеріал. Наприклад, здобувачі освіти можуть виконувати вправи з вибором правильних відповідей, розв'язувати мовні головоломки або брати участь у груповій грі для розвитку комунікативних навичок. Важливо при цьому створювати діяльність, яка стимулює співпрацю та обмін ідеями між комунікантами, а не лише перевірку знань.

3. *Робота з джерелами: доступ до інтернету.* Викладач може організувати роботу з онлайн-ресурсами. Студенти шукають цитати з українських художніх творів або пісень сучасних виконавців, аналізують уривки текстів, порівнюють інтерпретації та обговорюють їх у групах. Перевагою є те, що на занятті можливе використання цифрових бібліотек і відкритих освітніх платформ, що розширює спектр добору найрізноманітніших матеріалів, які інтегруємо в тему заняття.

4. *Заключний етап: рефлексія та підсумки.* Для узагальнення пройденого матеріалу здобувачі можуть виконати онлайн-опитування або тест, що миттєво оцінює їхні результати. Наприкінці заняття корисно провести рефлексію: здобувачі висловлюють свої враження, обговорюють труднощі та те, що вдалося засвоїти найкраще [5].

Отже, заняття з української мови із використанням мультимедійних засобів складається з кількох ключових етапів, який має свою специфіку, тому що навчальний матеріал потрібно подати за допомогою інтерактивних форматів та мультимедійного контенту більш доступно і цікаво для здобувачів освіти (Рис. 1).

Виходимо з дидактичної мети та навчальної програми курсу «Практичного курсу усного та писемного мовлення (українська мова)», за якими викладач повинен обрати найбільш доцільний спосіб подання інформації залежно від цілей і типу заняття [5]. Розглянемо їх на Рис. 2.

Рис. 2. Способи передачі інформації

Використання візуальних засобів в освіті має довгу історію і включає застосування зображень, слайдів, проєкторів і цифрових технологій. Зображення, такі як картки для запам'ятовування, великі стінові картини та ілюстрації у підручниках, підтримують вивчення нової лексики, граматики і формують мовні, мовленнєві та комунікативні компетентності. Використання проєкторів дозволяє візуалізувати тексти, граматичні вправи і студентські роботи, забезпечують інтерактивність у навчанні через часткове приховування або поетапне відкриття інформації.

Інфографіка відіграє ключову роль у сприйнятті та засвоєнні матеріалу з української мови, оскільки вона візуалізує інформацію, роблячи її доступнішою та зрозумілішою. Зокрема, вона може бути надзвичайно корисною у формулюванні та засвоєнні граматичних правил, які часто є абстрактними та складними для усвідомлення. Також інфографіка є вкрай необхідною для вивчення складносурядних та складнопідрядних речень, написання часток, при відмінюванні іменних частин мови, пунктуації простого та складного речення. Це не тільки допомагає здобувачам освіти візуалізувати правила, але й заохочує їх застосовувати ці правила практично на письмі та в усному мовленні, що сприяє кращому засвоєнню лексичних та граматичних законів

української мови. Тому інфографіка уможливорює перетворення складних мовних правил на зрозумілі візуальні елементи, що ефективно підтримує навчальний процес.

Пісні та музика використовуються як інструменти для зміни темпу і настрою занять, часто включаючи застосування наочних відео та записів. Відеоматеріали дозволяють розширити можливості навчання, зокрема через теле- та відео-, які можуть бути інтегровані з підручниками або використані як самостійні навчальні елементи.

Інтерактивні ігри є одними із важливих методів застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення дисциплін, що не відносяться до основної спеціалізації в закладах вищої освіти України, є використання мультимедійних ресурсів для створення таких вікторин, освітніх ігор та тестів, як Quizzy, QuizWorks, Kahoot, Playbuzz та інші. При цьому важливо уникати перевантаження учасників гри зайвими правилами та алгоритмами, оскільки простота таких ігрових форм, як вікторини, мовний марафон чи квест, сприяють ефективному дидактичному успіху. Вікторини не тільки допомагають моніторити рівень освоєння матеріалу, але й розширюють знання, стимулюють пізнавальний інтерес, розвивають навички та допомагають зменшити мовний бар'єр [1].

Демонстрація навчальних матеріалів для групової роботи. Н. І. Головченко, працюючи з мультимедійними пристроями у процесі викладання української мови здобувачам освіти показує статті з Вікіпедії, а це уможливорює сформуванню читацьку грамотність, інформаційно-цифрову компетентність, здатність до критичного мислення, вміння порівнювати та висловлюватись в енциклопедичному стилі. Така діяльність також сприяє самостійному пошуку інформації та підвищує популярність україномовної частини онлайн-енциклопедії [4].

Презентація – це один із найпоширеніших інструментів, що використовують як мультимедійний засіб у процесі викладання української мови. У процесі навчання важливе місце займають лекційні презентації у програмі PowerPoint, Canva, які активізують роботу студентів, підвищують їхню комунікативну активність та ефективність лекцій, збільшуючи динаміку та виразність матеріалу [5]. Не зважаючи на те, що презентації сприймаються як достатньо одноманітний інструмент, на думку В. Волошиної, вони можуть бути різними і

виконувати певні завдання залежно від теми. Розглянемо класифікацію презентацій, які використовують у процесі викладання української мови.

- офіційна презентація: має чіткий дизайн і структуру, призначена для серйозних заходів;
- офіційно-емоційна презентація: створена для надихання або переконання аудиторії;
- плакатна презентація: виключно ілюстративний матеріал;
- презентація «подвійна дія»: комбінує зображення та текстову інформацію;
- інтерактивний семінар: включає діалог з аудиторією;
- електронний роздатковий матеріал: презентація, у якій матеріал подано досить скрупульозно, тому що учасники не можуть ставити питання доповідачеві;
- інформаційний ролик: презентація відтворюється автоматично і не залежить від присутності доповідача.
- Інші методисти відокремлюють презентації за такими критеріями:
 - за кількістю медійних засобів: мультимедійна презентація (з включенням звуку, зображень, відео); текстова презентація (з мінімальним ілюструванням); комбінована презентація;
 - за призначенням: комерційні (переважно рекламного характеру), інформаційні, навчальні;
 - за способом подання слайдів: з усним супроводом лектора, без супроводу або з записаним голосом доповідача; комбіновані презентації;
 - за дидактичними ознаками: презентації для вчителів та учнів [2].

У практиці викладання української мови найчастіше використовують презентації, які поєднують інтерактивну графіку з текстовими описами. Важливо, щоб викладач вмів самотійно працювати з графічними редакторами та створювати навчальні матеріали, хоча у відкритому доступі вже є чимало готових інтерактивних ресурсів, які можна скомпонувати у презентацію та подати за власною методикою.

Основна мета використання мультимедійних засобів у процесі викладання української мови полягає:

У стимулюванні здобувачів освіти до самотійного навчання. Головна мета освіти не лише в передачі знань. Важливо навчити студентів методам самонавчання, перевести їхнє мислення з «мені треба

вчитися» на «я хочу вивчити» і з пасивного навчання на активне. Використання мультимедіа допомагає студентам перейти від традиційного пасивного навчання до активного і самостійного засвоєння матеріалу. Наприклад, викладач може вибирати відповідні електронні завдання з мультимедійних курсів після занять, щоб студенти могли виконувати додаткову роботу вдома і зв'язатися з викладачем через електронні листи, пройти тестові завдання у classroom.

У розвитку інноваційних компетентностей студентів. Мультимедійне навчання також сприяє розвитку здатності студентів до інновацій. На заняттях викладачі повинні розвивати уяву студентів, використовуючи мультимедіа, щоб досягти бажаних результатів і знаходити необмежені ресурси, що виходять за межі підручника.

У розвитку комунікативних компетентностей студентів. Утім, мультимедійне навчання дозволяє створювати реалістичні сцени на заняттях, зменшувати відстань між теорією та практикою та надавати здобувачам освіти можливість використовувати мову для комунікації, тим самим задовольняючи їхню психологічну цікавість і стимулюючи бажання до висловлювання.

Збільшення потенціалу групи. Використовуючи презентації, викладач значно збільшує інформаційну складову, пришвидшує темп заняття, економить час, який витрачався б для написання на дошці. Мультимедійне навчання відповідає потребам сучасності, задовольняючи прагнення студентів до знань.

Висновки. Використання мультимедійних технологій у процесі викладання «Практичного курсу усного та писемного мовлення (українська мова)» значно підвищує ефективність освітнього процесу, забезпечуючи доступність і зрозумілість матеріалу для студентів через візуалізацію, інтерактивність і миттєвий зворотній зв'язок. Це сприяє підвищенню самостійності, інноваційних компетентностей, комунікативних компетентностей студентів та ефективності навчального процесу. Застосування мультимедійних презентацій, анімаційних відео, інтерактивних тестів не лише сприяє кращому засвоєнню мовних норм та формуванню компетентностей, але й стимулює мотивацію здобувачів вищої освіти, розширює їхні мовні горизонти і підготовку до життя, роблячи навчання більш гнучким і адаптованим до сучасних освітніх викликів.

У процесі викладання «Практичного курсу усного та писемного мовлення (українська мова)» використовують широкий спектр дидактичних засобів, зокрема інфографіка допомагає візуалізувати складні закони української мови та зробити інформацію більш доступною щодо орфографічних та пунктуаційних правил; пісні та музика змінюють темп та настрій занять; відеоматеріали розширюють навчальні можливості; інтерактивні ігри сприяють залученню всіх учасників у навчальний процес; презентації активізують роботу студентів, підвищують їхню комунікативну активність та ефективність, збільшують динаміку та увиразнюють навчальний матеріал, завдяки інтеграції тексту, звуку, зображенню і відео.

Література

1. Булаткіна Г. І. Використання мультимедійних засобів у викладанні української мови як іноземної у ВНМЗ. *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук*. Черкаси : МЦНД, 2022. С. 205–208.
2. Волошина В. Роль мультимедійних засобів у вивченні української мови як іноземної. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей*: збірник наукових статей. Львів: ЛьвДУВС, 2020. С. 32–37.
3. Гладких Г. В., Шарова Т. М. Організація самостійної діяльності здобувачів вищої освіти засобами ІКТ. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. 2020. Т. 2. № 69. С. 70–74.
4. Головченко Н. І. Використання мультимедійних технологій на уроках української літератури як форма професійного розвитку вчителя. ПТТА, 2020. URL: <http://surl.li/osms>.
5. Хижнякова В. В. Використання мультимедійних засобів навчання під час викладання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер. : Філологія, 2016. № 22. С. 48–50.